

КОНКУРЕНТНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ: СУТНІСТЬ, ПРИНЦИПИ ТА МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ

U. Yasko,

postgraduate, Kiev National University of Trade and Economics, Kiev

COMPETITION POLICY OF THE STATE: ESSENCE, PRINCIPLES AND MECHANISM OF IMPLEMENTATION

У статті досліджено теоретико-методологічні засади конкурентної політики держави, а саме: визначено сутність, суб'єкт та об'єкт даного виду державної політики. Проведено порівняльний аналіз між конкурентною та антимонопольною політикою держави. Визначено, що на становлення та розвиток конкурентних відносин в країні значно впливають процеси прийняття і реалізація політичних рішень у макроекономічній сфері. Встановлено, що цілі та інструменти економічної політики повинні враховувати сучасні тенденції суспільного розвитку. Обґрунтовано, що при розробленні конкурентної політики необхідно забезпечити чітке визначення та неухильне дотримання принципів, на яких має базуватися даний вид державної політики. Також автором запропоновано ефективний механізм реалізації конкурентної політики в Україні, який базується на комплексній взаємодії інструментів, за допомогою яких забезпечуються оптимальні параметри економічної конкуренції.

In the article researched the theoretical and methodological principles of competition policy, in particular the essence, the subject and object of this type of public policy. Conducted comparative analysis between competition policy and antitrust policy. Determined that the establishment and development of competitive relations in the country has poured adoption and implementation of political decisions in the macroeconomic sphere. Established that the objectives and instruments of economic policy should take into account current trends of social development. Substantiated that with the development of competition policy must provide a clear definition and strict adherence to the principles which should be based on this type of public policy. Also, the authors proposed an effective mechanism for implementing policies competitors in Ukraine, which is based on a complex interaction of tools with which ensured the optimum parameters of economic competition.

Ключові слова: конкурентна політика держави, економічна політика держави, економічна конкуренція; принципи конкурентної політики, механізм реалізації конкурентної політики.

Key words: competition policy, economic policy, economic competition, principles of competition policy, mechanism for the implementation of competition policy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В умовах ринкової економіки конкурентна політика стає пріоритетною складовою економічної політики держави. Конкурентна політика держави є ключовими фактором, що визначає як конкурентоспроможність національної економіки в цілому, так і рівень життя громадян в суспільстві. Державна конкурентна політика сприяє розвитку конкуренції на товарних ринках, визначає основи правила конкурентної поведінки суб'єктів господарювання та стимулює створення і розвиток здорового конкурентного середовища.

Однак в умовах посилення глобалізаційних процесів і необхідності нового етапу соціально-економічного розвитку України підвищується необхідність модифікації та удосконалення теоретико-методологічних підходів до розроблення та реалізації конкурентної політики як пріоритетної складової економічної політики держави.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є теоретико-методологічне обґрунтування сутності конкурентної політики держави та вдосконалення механізму її реалізації в сучасних умовах господарювання.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ ТА ДОСЛІДЖЕНЬ

Прикладні аспекти конкурентної політики держави досліджено в наукових працях таких зарубіжних вчених, як Дж. Кейнс, Й. Кірцнер, А. Маршалл, В. Парето, М. Портер, Дж. Робінсон, А. Сміт, Дж. Стігліц, Ф. Хайек, Е. Чемберлен, Й. Шумпетер та ін. Серед російських науковців, які досліджували окремі аспекти конкурентної політики держава слід відзначити С. Авдашеву, А. Бутиркіна, І. Гречишкіну, І. Князеву, Н. Розанову, А. Циганову, А. Шастітко тощо. Провідними вітчизняними дослідниками згаданої проблематики є З. Борисенко, В. Геєць,

А. Ігнатюк, Б. Кваснюк, О. Костусєв, Р. Кузьмін, В. Лягунін, Г. Филюк та ін.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Для з'ясування сутності конкурентної політики держави в сучасних умовах господарювання необхідним є попередній аналіз процесів прийняття і реалізації політичних рішень у макроекономічній сфері. Необхідність державного втручання в механізми функціонування ринкової економіки закономірно обумовлюють потребу теоретичного обґрунтування сутності та ролі економічної політики в суспільстві. Економічна політика є процесом реалізації суспільних інтересів, сформованих у контексті певних цінностей та потреб.

Основоположником базової економічної теорії вважають видатного нідерландського економіста Я. Тінбергена [1], яка була розроблена вченим у 50-х рр. ХХ ст. Ця теорія базувалася на таких складових ефективно економічної політики: цілі політики (максимізація суспільного добробуту), інструменти політики (фіскальна та монетарна політика) та модель політики (лінійна функція, яка поєднує цілі політики з інструментами їх реалізації).

Наступним вченим, який розвивав ідеї базової економічної теорії був Р. Манделл, який запропонував додати ще один елемент взаємозв'язку цілей та інструментів економічної політики. На думку вченого, кожний інструмент державної політики повинен використовуватися іншим державним органом. У такому випадку відбувається децентралізація прийняття рішень і буде реалізовуватися оптимальна економічна політика, оскільки якщо один і той самий інструмент державного регулювання перебуває під контролем різних органів державного управління і з певних причин їх рішення щодо його регулювання буде нескордированими, то зрозуміло, що це буде значно ускладнювати досягнення поставлених цілей [2, с. 230—233].

У західній економічній теорії досить детально обґрунтовано нормативну і позитивну теорію економічної політики [3, с. 640—672]. Економічна політика проявляється через здійснення урядом дій і заходів з регулювання економіки. Держава проводить економічну політику тому, що в її руках зосереджена економічна влада. Так, В. Ойкен у праці "Основні принципи економічної політики" досліджував різноманітні варіанти економічної політики і дійшов висновку, що головною стратегічною ціллю економічної політики є формування такого економічного порядку та умов, які не призведуть до розкручування негативних тенденцій економічної політики [4, с. 221—224]. У цьому твердженні автор робить наголос на складності вибору цілей та інструментів реалізації економічної політики. Це означає велику відповідальність посадових осіб, які визначають відповідні пріоритети та завдання економічної політики, розробляють відповідні заходи та реалізують реформи в економічній сфері.

Останнім часом проблема економічної політики активно досліджується у вітчизняній літературі. У економічному словнику В. Мочерного економічна політика визначена як комплекс економічних цілей і заходів держави та уряду, які забезпечують вирішення довготермінових (стратегічних) та короткострокових (тактичних)

завдань розвитку економічної системи відповідно до інтересів країни і втілюється в економічних програмах [5, с. 435].

На думку О. Москаленко, економічна політика — це сукупність цілей, принципів, заходів, методів та інструментів управління економікою країни, її соціально-економічною системою [6, с. 47]. В свою чергу, інший вчений П. Єщенко вважає, що "за допомогою економічної політики розподіляється, перерозподіляється, обслуговується і утримується влада, у тому числі економічна" [7, с. 62].

Слід зазначити, що сучасний стан розвитку економічної політики характеризується появою нових інструментів досягнення стратегічних цілей даного виду державної політики такого, як індикативне планування, економічне прогнозування, визначення державних пріоритетів розвитку, регулювання на державному рівні фінансово-кредитної системи, перерозподіл доходів населення та ін.

У трансформаційній економіці економічна політика повинна бути не тільки більш активною, але й стабільною та послідовною. При цьому, зміст економічної політики не може визначатися ідеологічними засадами та принципами. А тому цілі та інструменти економічної політики повинні враховувати сучасні тенденції суспільного розвитку. Щоб забезпечити прогресивний соціально-економічний розвиток країни, економічна політика повинна належним чином відповідати тим завданням, які слід розв'язувати.

У сучасний період жорсткої конкуренції на світовому ринку, зумовлений дією фінансової та економічної криз, пріоритетними напрямками економічної політики держави стає забезпечення конкурентоспроможності національної економіки шляхом ефективного використання та реалізації досягнень науково-технічного прогресу та інтелектуального капіталу. Так, економічна політика стає складовою частиною загального політичного процесу, цілісною системою заходів державного впливу на економіку, ефективність яких виявляється при взаємозв'язку її інститутів і елементів.

Після того, як ми дослідили сутність та зміст економічної політики держави пропонуємо більш детально розглянути саму сутність конкурентної політики на сучасному етапі розвитку економічної науки.

Складність процесу функціонування та розвитку конкурентних відносин зумовлює необхідність формування державної конкурентної політики як окремого цілісного напрямку економічної політики держави. Саме завдяки конкурентній політиці формуються основні правила конкурентної поведінки суб'єктів господарювання.

Складність дослідження феномена даного виду державної політики полягає в тому, що досить часто конкурентну політику отожднюють з антимонопольною. Тому важливе значення має дослідження співвідношення змісту антимонопольної і конкурентної політики. Так, наприклад, російська дослідниця Н. Розанова антимонопольну політику розглядає як систему заходів із попередження, обмеження і припинення монополістичної діяльності економічних агентів на товарних ринках. Конкурентна політика націлена на вирішення більш широкого спектра проблем шляхом підтримки і стимулювання конкуренції [8, с. 40].

На наш погляд, ототожнення даних понять є некоректним, так як антимонопольна політика є складовою конкурентної політики (рис. 1). А отже, поняття "конкурентна політика" є більш ширшим за змістом, ніж "антимонопольна політика". Зокрема конкурентна політика включає політику щодо недопущення проявів недобросовісної конкуренції, й політику держави, яка спрямовується на захист та розвиток конкуренції у необхідних для цього сферах економіки. В свою чергу, антимонопольну політику ми розглядаємо як заходи органів державної влади направлені на обмеження монополізму в національній економіці та контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції.

Сьогодні конкурентну політику держави слід розглядати як ціленаправлену діяльність держави щодо створення ефективного конкурентного середовища та регулювання конкурентних відносин з метою захисту, розвитку та стимулювання економічної конкуренції та забезпечення конкурентоспроможності національної економіки.

Формування інформаційного суспільства та глобалізаційні процеси обумовлюють появу нових факторів, які впливають на якість та рівень економічної конкуренції. Насамперед, це поява та розвиток мережових структур, стрімкий вплив міжнародної конкуренції на ринкову владу національних компаній та ін. Враховуючи вищевказане, автори новітньої праці "Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України" стверджують, що в епоху глобалізації в конкурентній політиці чітко простежується взаємодія між прагненнями до досягнення різних видів економічної ефективності: алокативної, виробничої та динамічної. Тому автори зазначеної праці визначають конкурентну політику як діяльність держави, спрямовану на підтримання та (або) створення ситуації конкуренції на ринках через встановлення і додержання правил, які визначають збалансовані способи поведінки на ринку [9, с. 417].

З нашої точки зору, державну конкурентну політику слід розглядати у стратегічному та тактичному аспектах. З точки зору стратегічного аспекту конкурентна політика держави — це сукупність заходів економічної політики, спрямованих на: поступальний розвиток економіки, підвищення конкурентоспроможності продукції та послуг національного виробництва, стимулювання прогресивних змін структури національної економіки, забезпечення ефективної зайнятості та ін. У тактичному розумінні конкурентна політика — це заходи органів державної влади у сфері здійснення контролю за дотриманням законів та інших нормативно-правових актів в сфері економічної конкуренції.

На наш погляд, сьогодні доцільним є використання терміну "конкурентна політика" у стратегічному аспекті, бо його складовими є державне сприяння розвитку

Рис. 1. Взаємозв'язок конкурентної та антимонопольної політики держави

Розроблено автором.

конкуренції, нормативно-правове регулювання економічної конкуренції, захист конкуренції, інституційне регулювання, адвокатування конкуренції тощо.

Таким чином, на сучасному етапі економічного розвитку конкурентна політика держави являє собою діяльність держави щодо створення ефективного конкурентного середовища та регулювання конкурентних відносин з метою захисту, розвитку та стимулювання економічної конкуренції та забезпечення конкурентоспроможності національної економіки.

У процесі дослідження теоретико-методологічних засад конкурентної політики держави необхідно розмежовувати суб'єкт і об'єкт конкурентної політики. Так, суб'єкт політики — це індивід або організація, яка формує цілі політики, визначає засоби їх досягнення, визначає процес реалізації таких заходів для впливу на об'єкт політики для приведення його в бажаний ним (суб'єктом політики) стан [10, с. 7].

Суб'єктом конкурентної політики є держава. Розроблення і реалізація конкурентної політики є справою всіх державних органів, які регулюють соціально-економічний розвиток в країні. Головним суб'єктом є спеціалізований державний орган, якому належить координуюча роль у формуванні та реалізації конкурентної політики, а саме: конкурентне відомство. В межах конкурентної політики повинен забезпечуватися постійний взаємозв'язок між органами державної влади з питань конкуренції та органами влади, що здійснюють регулювання в різних секторах економіки. А саме: повинен здійснюватися розподіл регулюючих функцій між органами державної влади з метою забезпечення ефективного функціонування конкуренції та балансу інтересів усіх суб'єктів господарювання.

Об'єктом конкурентної політики є товарний ринок, а також поведінка суб'єктів господарювання на ньому. Конкурентна політика спрямована на регулювання

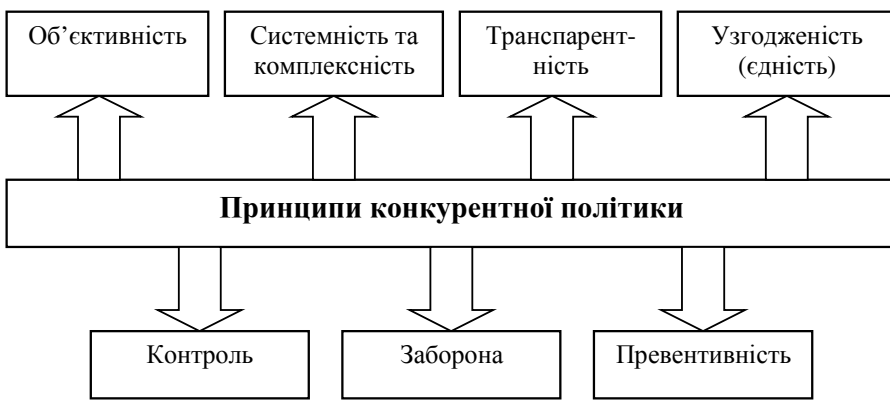

Рис. 2. Принципи конкурентної політики держави*

*Розроблено автором.

структури товарних ринків та поведінку суб'єктів господарювання. Державний вплив здійснюється як на структуру товарних ринків, так і на форму та характер взаємовідносин між підприємствами.

При розробленні конкурентної політики необхідно забезпечити чітке визначення та неухильне дотримання принципів, на яких має базуватися даний вид державної політики. Аналіз наукових праць вітчизняних та зарубіжних дослідників показав наявність досить розгалуженої системи принципів державної конкурентної політики. Зокрема російська дослідниця І. Князева до принципів конкурентної політики відносить:

- сприяння формуванню ринкових відносин на основі розвитку конкуренції та підприємництва, контролю над процесами концентрації;
- недопущення усунення конкуренції органами державної влади, заборона на надання ними державної допомоги, яка надає конкурентні переваги окремим суб'єктам ринку;
- попередження, обмеження і припинення монопольної діяльності, а також недобросовісної конкуренції;
- використання "розумного підходу" при застосуванні норм антимонопольного законодавства, спрямованого на ефективне функціонування ринків і конкуренції;
- законність, гласність і публічність у діях антимонопольних органів [11, с. 179].

Узагальнюючі різні погляди науковців, ми дійшли висновку, що в сучасних умовах господарювання конкурентна політика повинна базуватися на таких принципах (рис. 2):

1. **Об'єктивність (неупередженість).** Даний принцип означає необхідність врахування під час розробки і реалізації основних напрямів конкурентної політики всіх можливих чинників, які здійснюють вплив на неї. Також принцип об'єктивності передбачає встановлення єдиних правил і норм поведінки, обов'язкових для всіх суб'єктів господарювання.

2. **Системність та комплексність.** Системність у даному випадку полягає в тому, що засади розроблення і заходи реалізації конкурентної політики повинні бути взаємопов'язані між собою та відповідно доповнювати один одного. Більшість завдань у сфері конкурентної політики мають системний характер і потребують комплексних заходів та щоденного контролю. Якщо конку-

рентна політика здійснюється не комплексно, то вона не дає бажаних результатів, бо застосування одних заходів та неврахування інших знижує її ефективність.

3. **Транспарентність.** Цей принцип передбачає, що конкурентна політика держави повинна бути прозорою, тобто забезпечувати єдині правила поведінки для всіх суб'єктів господарювання та створювати рівні можливості для вільного доступу до інформації про стан товарних ринків. Діяльність антимонопольних органів має бути відкритою та публічною.

4. **Контроль.** Ефективна реалізація конкурентної політики є неможливою без постійного контролю за протиправною діяльністю учасників ринкових відносин. Також необхідним є створення системи моніторингу стану конкурентного середовища на товарних ринках.

5. **Заборона.** Дотримання цього принципу конкурентної політики передбачає чітке встановлення в чинному законодавстві видів діяльності, які забороняються. Цей принцип передбачає заборону: зловживання монопольним (домінуючим) становищем суб'єктів господарювання, антиконкурентних узгоджених дій, концентрацію суб'єктів господарювання та ін.

6. **Превентивність.** Даний принцип базується на вчасному попередженні та запобіганні порушень законодавства у сфері економічної конкуренції; стимулюванні суб'єктів господарювання до прийняття більш ефективних ринкових рішень.

7. **Узгодженість (єдність).** Цей принцип передбачає узгодження промислової, структурної, інноваційної, інвестиційної, цінової політики з конкурентною політикою. Тобто дії відповідних органів державної влади повинні бути узгодженими та направлені на досягнення єдиної мети — забезпечення стійкого економічного зростання та покращення добробуту громадян.

Безумовно конкурентна політика держави повинна бути ефективною і науково обгрунтованою, тобто забезпечувати дієвий розвиток конкурентних процесів. Дії держави із сприяння економічної конкуренції мають бути такими, щоб стимулювати національне товарне виробництво. Ефективність конкурентної політики визначається такими заходами держави із підтримки економічної конкуренції, які потрібні для розвитку національного виробництва.

Економічна ефективність є цільовою функцією конкурентної політики, кінцевим наслідком її реалізації, спрямованим на забезпечення в національній економіці ефективної конкуренції [12, с. 146]. Це означає, що забезпечення ефективної конкуренції виступає сутнісною рисою конкурентної політики. Як вказує А. Бутиркін, створення досконалої конкуренції як надзавдання держави в сучасних умовах змінює спробами стимулювати працюючу ефективну конкуренцію [13, с. 20]. Державна конкурентна політика повинна бути спрямована на підвищення ефективності економіки, забезпечувати свободу господарської діяльності та вільний розвиток підприємництва. Головне завдання полягає тут у реалі-

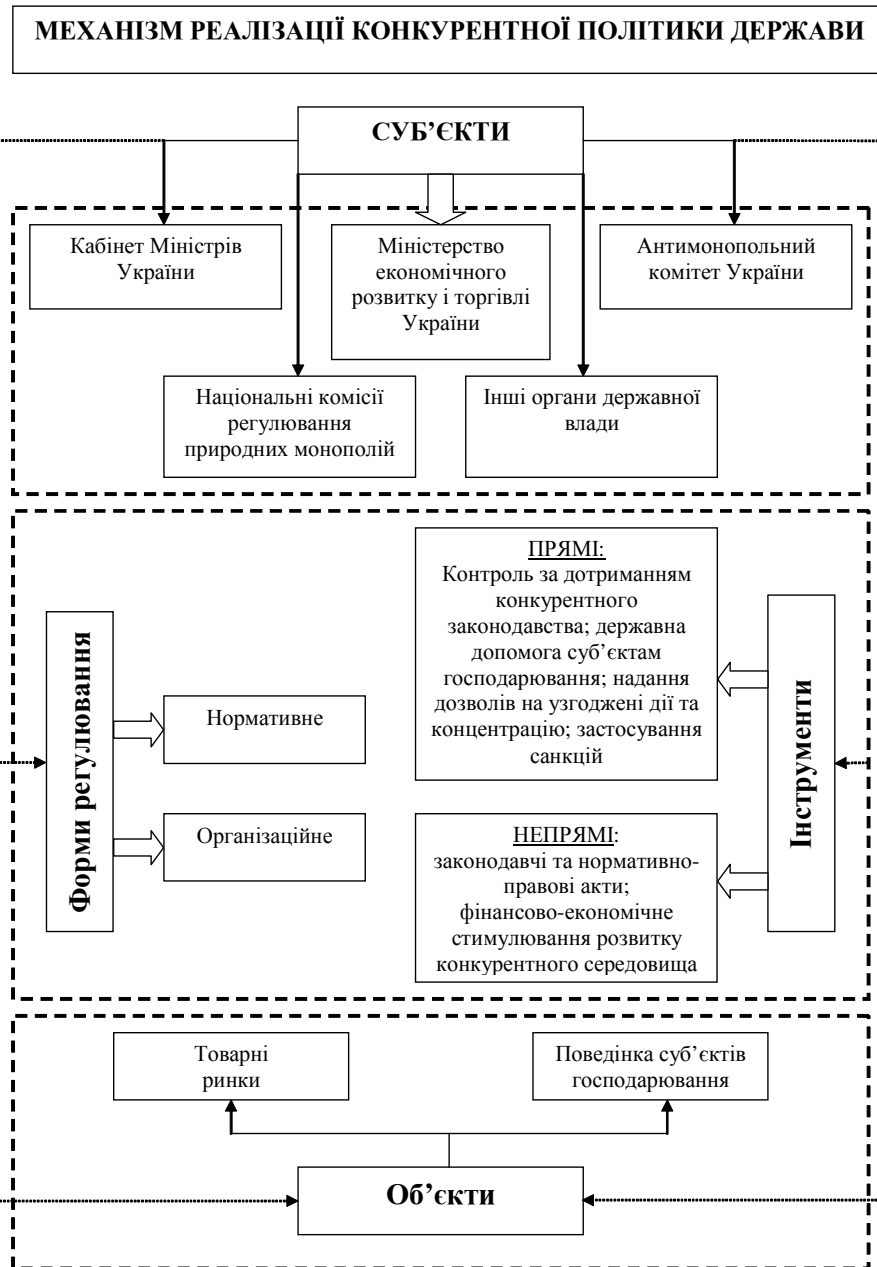

Рис. 3. Механізм реалізації конкурентної політики держави в Україні

Розроблено автором.

зації захисних формалізованих процедур, які не допускають (або істотно утруднюють) збереження регулюючих форм, що перешкоджають, обмежують або усувають ефективну конкуренцію.

Реалізація конкурентної політики держави передбачає визначення її стратегії і тактики. Стратегія означає курс конкурентної політики, який розрахований на довгострокову перспективу і передбачає розв'язання великомасштабних завдань. Конкурентна тактика конкретизує стратегічні цілі конкурентної політики, концентрує увагу на вирішенні невідкладних та першочергових завдань, на подоланні виникаючих "вузьких місць" на товарних ринках. Також тактика конкурентної політики полягає у виборі засобів, інструментів, які є найкращими (преференційними) для досягнення поставлених цілей.

Сьогодні роль конкурентної політики не зводиться лише до застосування конкурентного законодавства до

суб'єктів господарювання, які зловживають монопольною владою. Конкуренція може бути ослаблена в результаті заходів державної економічної політики, а ринкова влада окремих суб'єктів господарювання посилена різними методами втручання держави в ринкові відносини. Тому конкурентна політика зумовлює широкую участь антимонопольних органів у виробленні економічної політики держави в цілому або, принаймні, тих її напрямів, які можуть безпосередньо вплинути на конкурентну структуру ринку, ділову практику, підприємницьку діяльність підприємств тощо.

На жаль, сьогодні малодослідженими у науковій літературі залишаються системні підходи до визначення механізму реалізації конкурентної політики держави. Тому авторська позиція стосовно трактування даного поняття полягає в наступному: механізм реалізації конкурентної політики держави — це сукупність нормативно визначених правових, організаційних та еконо-

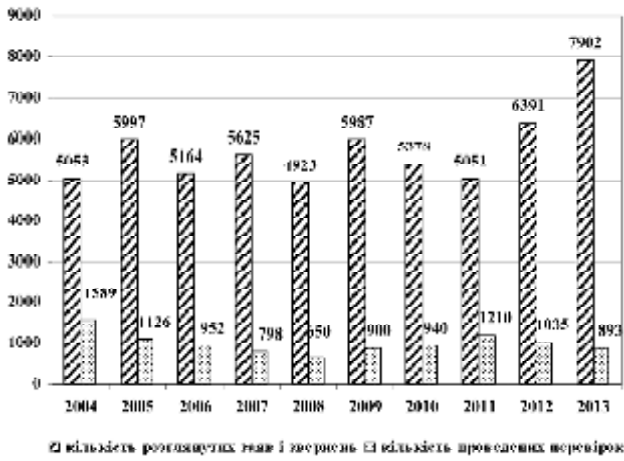

Рис. 4. Кількість заяв та звернень, отриманих Антимонопольним комітетом України, та проведених перевірок протягом 2004—2013 рр.

Розроблено автором за даними Звітів Антимонопольного комітету України за 2004—2013 рр.

мічних форм, інструментів та методів впливу держави на структуру ринку та економічну поведінку суб'єктів господарювання, які сприяють створенню, захисту та розвитку добросовісних конкурентних відносин в країні. Механізм реалізації конкурентної політики держави передбачає комплексну взаємодію інструментів, за допомогою яких забезпечуються оптимальні параметри економічної конкуренції. Схематично механізм реалізації державної конкурентної політики в Україні зображений на рисунку 3.

Сучасний зміст та механізм реалізації конкурентної політики держави має бути адекватний базовим засадам відносин конкуренції, які реально існують в Україні. Проблема конкурентної політики в умовах трансформаційної економіки є надзвичайно складною і ще належним чином не осмисленою в концептуально-теоретичному плані. Як зазначає А.А. Мазаракі, реальністю багатьох вітчизняних товарних рин-

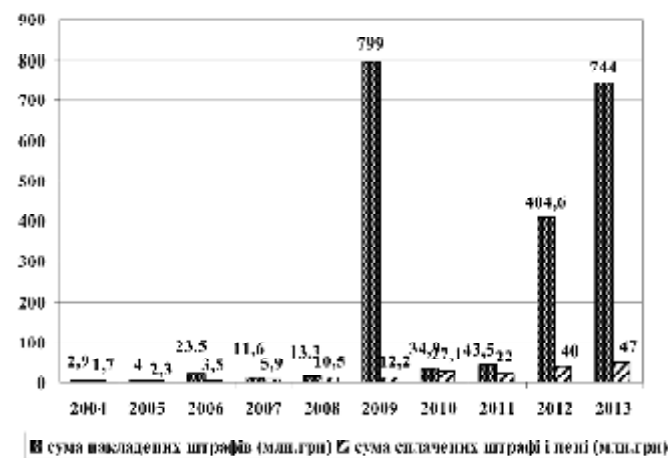

Рис. 5. Динаміка накладених органами АМК України та сплачених порушниками штрафів протягом 2004—2013 рр.

Розроблено автором за даними Звітів Антимонопольного комітету України за 2004—2013 рр.

ків є квазіконкуренція, зміст якої економічній науці ще слід розкрити. У цих умовах основні шляхи вдосконалення існуючої конкуренції та підвищення ефективності конкурентних відносин лежать у руслі інституційних перетворень і обмеження тіньової економіки [14, с. 3].

Основна суперечність конкурентної політики в умовах трансформаційної економіки полягає у протиріччі між використанням переваг великомасштабного виробництва, яке забезпечує високу ефективність, та необхідністю обмеження негативних наслідків великих монопольних об'єднань, пов'язаних з ослабленням або з усуненням конкуренції. Стимулююча спрямованість конкурентної політики пов'язана зі сприянням діяльності великих вітчизняних підприємств (фірм) та спрямована на підвищення їх конкурентоспроможності на світових товарних ринках [15, с. 20].

Ефективна реалізація конкурентної політики є можливою тільки за умов ефективної роботи інституту антимонопольної (конкурентної) служби. В Україні координуюча роль щодо формування та реалізації конкурентної політики належить Антимонопольному комітету України, який у процесі розроблення і реалізації конкурентної політики виконує триєдину роль: 1) як нормотворчий орган; 2) як правозастосовний орган; 3) як учасник формування і реалізації конкурентної політики держави. Ефективність реалізації державної конкурентної політики можна відслідкувати проаналізувавши результати діяльності Антимонопольного комітету України за останні роки.

Так, у 2013 році до Антимонопольного комітету України надійшли 7 902 заяви та звернення з приводу порушень законодавства про захист економічної конкуренції, що на 23,6 % більше, ніж у 2012 році. Також протягом даного року органами Комітету було проведено 893 перевірок дотримання вимог законодавства про захист економічної конкуренції, що на 14% менше, ніж показник попереднього року (рис. 4).

Також, слід зазначити, що протягом 2013 року на порушників законодавства про захист економічної конкуренції було накладено штрафів у загальному розмірі майже 744 млн грн., що більше ніж в 20 разів перевищує показник 2010 року та більше ніж у 1,8 разу — показник 2012 року (рис. 5).

Як видно з рисунка 5 в 2009 році відбулося суттєве зростання розміру штрафних санкцій. Дане зростання було обумовлене накладенням найбільших на той час штрафних санкцій в історії Антимонопольного комітету України в розмірі 265 млн грн. у справі про зловживання монопольним становищем на ринку реалізації авіапального із заправкою літаків у аеропорту Бориспіль.

Сьогодні для підвищення ефективності реалізації конкурентної політики в Україні важливим є чітке визначення пріоритетів розвитку економічної конкуренції в економіці. До них належать: тісний взаємозв'язок конкуренції та інновацій; поглиблення глобалізаційної складової конкуренції; посилення інформаційних засад розвитку конкурентного середовища; модифікація інституційних аспектів конкуренції то монополії.

ВИСНОВКИ

Отже, узагальнюючи усе вищесказане, можна зробити висновок, що конкурентну політику держави слід розглядати як важливий чинник економічного розвитку країни та підвищення суспільного добробуту. Через те, що ефективна конкурентна політика сприяє створенню належних засад для функціонування соціально орієнтованої економіки, громадянського суспільства і правової держави, що забезпечує конституційні права і свободи людини. Саме тому на сучасному етапі механізм реалізації конкурентної політики повинен бути спрямований на здійснення комплексу заходів щодо формування ефективного конкурентного середовища, розвитку конкуренції на товарних ринках, удосконалення правил конкуренції, впровадження сучасних методів державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій, зменшення частки монопольного сектора у національній економіці.

Література:

1. Tinbergen J. On the Theory of Economic Policy / J. Tinbergen. — Amsterdam: North Holland, 1952.
2. Mundell R. The Monetary Dynamics of International Adjustment under Fixed and Flexible Exchange Rates / R. Mundell // Quarterly Journal of Economics. — 1960. — № 74. — P. 227—255.
3. Сакс Дж.Д., Ларрен Ф.Б. Макроэкономика. Глобальный подход / Дж.Д. Сакс, Ф.Б. Ларрен. — Пер. с англ. — М.: Дело, 1999. — 848 с.
4. Ойкен В. Основные принципы экономической политики / В. Ойкен. — М.: Экономика, 1996. — 496 с.
5. Економічна енциклопедія: у 3 т. Т. 1. / За ред. С.В. Мочерного. — К.: В-чий центр "Академія". — 2008. — 864 с.
6. Москаленко О. Економічна політика держави як інструмент реалізації стратегічних цілей економічного розвитку / О. Москаленко // Вісник Тернопільського економічного університету. — 2012. — № 2. — С. 45—52.
7. Перехідна економіка: Підручник / В. М. Геєць, Є.Г. Панченко, Е.М. Лібанова та ін. // За ред. В.М. Геєця. — К.: Вища шк., 2003. — 591 с.
8. Розанова Н. Поддержка конкуренции и промышленная политика / Н. Розанова // Мировая экономика и международные отношения. — 2005. — № 5. — С. 34—40.
9. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: в 3 т. / Т. 3: Конкурентоспроможність української економіки / За ред. В. Гейця, В. Семиоженка, Б. Кваснюка. — К.: Фенікс, 2007. — 556 с.
10. Тамбовцев В.Л. Научно-техническая политика: методология разработки и принципы реализации / В.Л. Тамбовцев // Вопросы формирования и реализации научно-технической политики. — М., 1989.
11. Князева И.В. Антимонопольная политика в России / И.В. Князева. — М.: Издательство "Омега-М", 2007. — 491 с.
12. Clark J.M. Towards a Concept of Workable Competition // American Economic Review. — 1940. — Vol. 30. — P. 241—256.
13. Бутыркин А. Я. Теория и практика антимонопольного регулирования в ведущих странах запада и России. — М.: Новый век, 2004.
14. Мазаракі А. Конкурентна політика: наукове забезпечення і кадри // Конкуренція. Вісник АМКУ. — 2004. — № 1. — С. 2—10.
15. Конкурентна політика держави в умовах трансформації національної економіки: монографія / За ред. д-ра екон. наук, проф. В.Д. Лагутіна. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т., 2008. — 329 с.

References:

1. Tinbergen, J. (1952), On the Theory of Economic Policy, Amsterdam, North Holland.
2. Mundell, R. (1960), "The Monetary Dynamics of International Adjustment under Fixed and Flexible Exchange Rates", Quarterly Journal of Economics, No74, pp. 227—255.
3. Saks, Dzh. D. Larren, F. B. (1999), Makroekonomika. Global'nyy podkhod. M.: Delo, 848 p.
4. Oykен, V. (1996), Osnovnye printsipy ekonomicheskoy politiki [Macroeconomics. Global Approach], M.: Ekonomika, 416 p.
5. Ekonomichna entsyklopediia [Economic Encyclopedia]: u 3 t. T. 1. (2008). Za red. S. V. Mochernoho, Kiev, V-chyj tsentr "Akademia", 864 p.
6. Moskalenko, O. (2012), "Economic policy as a tool for implementing the strategic goals of economic development", Visnyk Ternopil's'koho ekonomichnoho universytetu. vol. 2, pp. 45—52.
7. Heiets', V. M. Panchenko, Ye. H. and Libanova, E.M. (2003), Perekhidna ekonomika [Transition Economics], Kiev, Vyscha shk., 591 p.
8. Rozanova, N. (2005), Promoting competition and industrial policy. Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniya. vol. 5, pp. 34—40.
9. Heiets', V. Semynozhenko, V. and Kvasniuk, B. (2007), Stratehichni vyklyky XXI stolittia suspil'stvu ta ekonomitsi Ukrainy [Strategic Challenges of the XXI century society and economy in Ukraine]. T. 3: Konkurentospromozhnist' ukrains'koi ekonomiky, Kiev, Feniks, 556 p.
10. Tambovtsev, V.L. (1989), Nauchno-tekhnicheskaya politika: metodologiya razrabotki i printsipy realizatsii. Voprosy formirovaniya i realizatsii nauchno-tekhnicheskoy politiki, M., 1989.
11. Knyazeva, I.V. (2007), Antimonopol'naya politika v Rossiyu [Antitrust policy in Russia], M.: Izdatel'stvo "Omega-M", 491 p.
12. Clark, J.M. (1940), Towards a Concept of Workable Competition. American Economic Review. vol. 30, pp. 241—256.
13. Butyrkin, A. Ya. (2004), Teoriya i praktika antimonopol'nogo regulirovaniya v vedushchikh stranakh zapada i Rossii [Theory and practice of antitrust regulation in the leading countries of the West and Russia], M.: Novyy vek.
14. Mazaraki, A. (2004), "Competition policy: scientific support and staff", Konkurentsia. Visnyk AMKU, vol. № 1, pp. 2—10.
15. Lahutin, V.D. (2008), Konkurentna polityka derzhavy v umovakh transformatsii natsional'noi ekonomiky [Competition policy in conditions of transformation of the national economy], Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t., 329 p. *Стаття надійшла до редакції 14.07.2014 р.*